DĚJINY
POLITICKÉ FILOZOFIE

Úvahy o příčinách svobody a společenského útisku

Simone Weilová

KAROLINUM

Úvahy o příčinách svobody a společenského útisku

Simone Weilová

Z francouzského originálu *Réflexions sur les causes de la liberté et de l'oppression sociale* přeložil a úvodní studii napsal Martin Pokorný.

Vydala Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum
Praha 2026

Edici Dějiny politické filozofie řídí Milan Znoj a Josef Fulka.

Redakce Jan Havlíček
Grafická úprava Zdeněk Ziegler
Sazba DTP Nakladatelství Karolinum
Vydání první

© Univerzita Karlova, 2026
Translation © Martin Pokorný, 2026
Introduction © Martin Pokorný, 2026

ISBN 978-80-246-6351-7
ISBN 978-80-246-6352-4 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

OBSAH

Tísnivost dějin a povinnost svobody:
výzva Simone Weilové (*Martin Pokorný*) /7

Úvahy o příčinách svobody a společenského útisku /29
Úvod /33
I Kritika marxismu /37
II Analýza útisku /53
III Teoretický obraz svobodné společnosti /77
IV Náčrt života soudobé společnosti /99
Závěr /111

Obsahové shrnutí /115
Zdroje citátů /125
Jmenný rejstřík /130

TÍSNIVOST DĚJIN A POVINNOST SVOBODY: VÝZVA SIMONE WEILOVÉ

(MARTIN POKORNÝ)

Velké texty politického myšlení povstávají z vědomí krize. U *Úvah o příčinách svobody a společenského útisku* Simone Weilové (1909–1943), sepsaných ve druhé půli roku 1934, je sepětí s historickými událostmi zvláště zřetelné: Hitlerův nástup k moci 30. ledna 1933 odbil nepřeslechnutelnou temnou hodinu kulturního a politického evropanství. Bylo by však omylem chápat stať jako pouhou reakci na velké dobové události, tak jak je známe z historických přehledů. Weilová tehdejší politické dění pomáhala formovat a pociťovala jeho dopady soustavně a ostře.

Obsah *Úvah* je sice množstvím jemných nitek spjat s celou autorčinou myšlenkovou i životní drahou, avšak bezprostředním kontextem pro ně jsou takřka přesně předchozí dva roky, přičemž klíčové zlomy spadají do srpna 1932 a srpna 1933.[1] Gymnaziální učitelka a horlivá odborová aktivistka se během školních prázdnin v létě 1932 rozhodne, že dokonce i v porovnání se dvěma velkými odborovými sjezdy v Clermont-Ferrand a v Bordeaux, naplánovanými na začátek srpna, musí dostat přednost návštěva Německa. Motivací není turistická zvědavost, nýbrž nutnost osobně se zorientovat ve vývoji situace, jež bude mít nutně přímý dopad na sílu i směřování odborů a politické levice všude v Evropě. Na místě získané poznat-

[1] Od roku 1973, kdy Simone Pétrementová vydala biografii opřenou o shromáždění všech dostupných svědectví a dokumentů, k nimž připojila osobní znalost své blízké přítelkyně, je její kniha nezpochybňovaným a těžko překonatelným zdrojem životopisných údajů a čerpáme z ní průběžně i zde (*La vie de Simone Weil*, Paris 1973, 1997[2]). Přesné stránkové odkazy doplňujeme jen u citátů a zvláště důležitých událostí.
Níže užívaná zkratka *OC* odkazuje k souboru *Œuvres complètes*, postupně vydávanému v nakladatelství Gallimard.

ky jsou krajně tíživé: „Nacistická ideologie je v šokující míře nakažlivá, a zvláště v komunistické straně. ... Můj dosavadní dojem je, že němečtí dělníci sice vůbec nejsou nakloněni kapitulovat, ale zároveň nejsou schopni bojovat," píše rodičům a ti list s dceřiným souhlasem předají soudruhům; 25. srpna 1932 úryvky z dopisu zveřejní syndikalistický dvouměsíčník *La Révolution prolétarienne*.[2] Po návratu do Francie pak Weilová píše manželům Thévenonovým: „V Německu jsem ztratila veškerou úctu, kterou jsem – sobě navzdory – stále ještě cítila ke [komunistické] straně. Kontrast mezi jejími revolučními frázemi a naprostou pasivitou je neúnosně skandální. Podle mého mínění strana reálně nese skoro stejnou vinu jako sociální demokracie."[3]

Pro Weilovou tím nadchází nová, událostmi nabitá osobní a politická fáze, kterou zde shrneme jen schematicky. Na jedné straně stojí spletitost situace ve francouzském odborovém hnutí včetně zakládání odborových svazů a vyvíjejích se vztahů k sociální demokracii, komunistům, Stalinovu Sovětskému svazu a Trockému coby předákovi Mezinárodní levé opozice (v dané době se ještě prezentující jako opoziční frakce, jež sice byla stalinisty z Kominterny neprávem vyloučena, ale „objektivně" do ní patří),[4] na straně druhé stojí unikátní osobnost Simone Weilové, v níž se ochota k extrémnímu sebeobětování a vyhrocené vědomí sociální povinnosti pojí s jedinečnou intelektuální důsledností a svědomitostí. Weilová je neúnavně činná jakožto aktivistka, publicistka i řečnice – a v důsledku toho se též stává terčem přímých osobních útoků a veřejných insultací.

Z hlediska, které zde sledujeme, je klíčovým předělem článek „Směřujeme k proletářské revoluci?", zveřejněný 25. srpna 1933 v již zmíněném časopise *La Révolution prolétarienne*.[5] Text

---

[2] Periodikum založené v lednu 1925 sdružovalo syndikalisty krátce předtím vyloučené nebo vystoupivští z Francouzské komunistické strany v reakci na sílící bolševizaci.

[3] S. Pétrement: *La vie de Simone Weil*, s. 206 a 212.

[4] Viz *Writings of Leon Trotsky (1933–34)*, ed. G. Breitman – B. Scott, New York 1972, s. 9–10.

[5] Článek je uveden nadtitulkem „Perspectives", kterým se na něj v zájmu stručnosti často odkazuje. Je dostupný na adresách https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k6466099t (digitalizát původního vydání) a https://www.antilivre.org

se již v zásadě dotýká všech témat, která budou o rok později rozvinuta v *Úvahách*, a zaznívá v něm tón oné bez-naděje bez zoufalství, jímž měla Weilová silně zapůsobit na Alberta Camuse.[6] Článek je sice koncipován jako rozbor aktuální politické a hospodářské situace a jako formulace žádoucích postupů do budoucna, avšak zvláště svým scelujícím rámcem hledisko čistého aktivismu jasně překračuje. Za motto slouží citát ze Sofokleova *Aianta*: „Pro smrtelníka, který se hřeje prázdnými nadějemi, nemám než pohrdání."[7] A závěr stati přechází z oblasti veřejného jednání do oblasti myšlení:

> Pokud – což je zcela dobře možné – máme zahynout, počínejme si tak, abychom nezahynuli, aniž bychom vůbec kdy existovali. Ty děsivé síly, s nimiž nám je dáno bojovat, se nás chystají zdrtit; a zcela jistě nám mohou zabránit v plné existenci čili v tom, abychom světu vtiskli značku své vůle. V jedné doméně jsou ale bezmocné. Nemohou nám zabránit zasazovat se za to, abychom zřetelně pochopili cíl našich snah, tak abychom i v případě, že nebudeme to, co chceme, moci uskutečnit, to alespoň pojali vůlí a netoužili po tom slepě; a na druhou stranu nám to, jak jsme slabí, skutečně může zabránit zvítězit, avšak nemůže nám zabránit v porozumění síle, která nás drtí. Nic na světě nám nemůže zabránit v jasnozřivosti.[8]

Článek vyvolá rozruch, dočká se ocenění za pronikavost kritiky i odsudků za kapitulantství.[9] V samostatné brožuře *Čtvrtá*

/allons-nous-vers-la-revolution-proletarienne/allons-nous-vers-la-revolution-proletarienne.pdf.

6 Viz Sophie Bourgault: Affliction, Revolt, and Love: A Conversation between Camus and Weil, in: *The Originality and Complexity of Albert Camus's Writings*, ed. E. A. Vanborre, Houndmills 2012, s. 125–142; Frédéric Worms – Robert Chenavier: Simone Weil, Albert Camus, le siècle et nous, *Esprit* 387, č. 8–9 (2012), s. 9–17.

7 Sofoklés: *Aiás*, v. 477–478: οὐκ ἂν πριαίμην ουδενός λόγου βροτῶν / ὅστις κεναῖσιν ἐλπίσιν θερμαίνεται.

8 Viz odkazy v pozn. 5, závěr textu.

9 S. Pétrement: *La vie de Simone Weil*, s. 256–259. – Roku 1951, kdy ještě *Úvahy* jakožto definitivní forma nejsou veřejně k dispozici, odkáže Camus k článku slovy: „Sluší se v zájmu spravedlnosti připomenout, že tuto éru technokratů předvídanou Burnhamem popsala už před sedmnácti lety Simone Weilová způsobem, který můžeme pokládat za bezchybný, aniž by z ní vyvodila Burnhamovy nepřijatelné důsledky." Albert Camus: *Člověk revoltující*, přel. K. Lukešová, Praha 2018³, s. 250 (upr. překl.).

internacionála a SSSR, dopsané a vytištěné v první půli října 1933, se vůči Weilové vyhraní i sám Trockij;[10] zároveň však prohlášením, že „levá opozice", tj. trockisté, „nepotřebovala čekat na objevy Urbahnse, Laurata, Souvarina, Simone Weilové a dalších", podle všeho jen zametá stopy po faktu, že Weilová a její okruh měli na Trockého rozhodnutí otevřeně se postavit mimo Kominternu a proti ní, pojaté v létě 1933, přímý vliv.[11] Shodou okolností se pak konspirační schůzka, při níž Trockij podnikne první (byť drobné a zatím neúspěšné) organizační kroky k založení Čtvrté internacionály,[12] koná na Silvestra 1933 díky Simoninu zprostředkování v jednom z pařížských bytů vlastněných jejími rodiči. Čtyřiadvacetileté Weilové to poskytne záminku vymoci si s Trockým rozhovor mezi čtyřma očima a během něho mu bez rozpaků mnohé vytknout – včetně viny za brutální zásah proti vzpouře námořníků v Kronštadtu. (Trockij ji oplátkou nařkne ze svatouškovství, idealismu a reakcionářství.)[13]

Článek z léta 1933 tedy spustí *kolem* Weilové intenzivní dění, které ji zasahuje z mnoha stran, ale zároveň a především vyznačuje důležitý zlom v jejím vlastním uvažování. Článek sice již vyjadřuje (objektivně a argumentačně podloženou) skepsi

[10] Digitalizát francouzského autorizovaného překladu viz https://pandor.u-bourgogne.fr/archives-en-ligne/ark:/62246/r42300zn3dt3jk/f1?context=ead::FRMSH021_00012_PK-3-1-5-4-7. – Poukaz k Weilové se zde neomezuje na větu, již citujeme v hlavním textu; polemice s ní Trockij v třicetistránkové brožuře věnuje též jednu ze čtveřice poznámek pod čarou, a zdaleka nejrozsáhlejší. Ve francouzské verzi se nachází na s. 21 a stojí za citát *in extenso*: „V zoufalství nad ‚nešťastnými' zkušenostmi s diktaturou proletariátu nalezla Simone Weilová útěchu v novém poslání: bránit svou osobitost proti společnosti. Formulka někdejšího liberalismu tu je osvěžena lacinou anarchickou exaltací. A jen si to pomysleme – Weilová majestátně promlouvá o našich ‚iluzích'. Ona a jí podobní by potřebovali mnoho let, aby se osvobodili od nejreakčnějších maloměšťáckých předsudků. Její nová hlediska očividně nalezla azyl v periodiku, které nese očividně ironický název *Proletářská revoluce*. Tato louzonská tiskovina neskonale dobře vyhovuje melancholickým revolucionářům, politickým rentiérům, kteří žijí z úroků kapitálu vzpomínek, a nadutým rezonérům, kteří se možná přidají k revoluci… až bude hotová."

[11] Viz S. Pétrement: *La vie de Simone Weil*, s. 259.

[12] Trockij byl ve Francii legálně, podmínkou azylu však byl zákaz politické aktivity. – Přípravná konference ke vzniku Čtvrté internacionály se konala až roku 1936, zakládací kongres roku 1938.

[13] Tamt., s. 279. Obsah rozhovoru je zčásti znám díky poznámkám, které si Weilová zapsala bezprostředně poté.

ohledně revolučních nadějí, a tím – jak jí kritikové vyčtou – de facto podlamuje sám revoluční ideál, avšak teprve v *Úvahách* je důsledek zformulován s plnou silou:

> [R]evoluční hnutí podlehlo úpadku, ... nelze [v něm] nalézt nic energického, zdravého ani čistého[.] ... „Vyšší fáze komunismu", Marxem považovaná za konečný stav společenského vývoje, v souhrnu představuje utopii absolutně analogickou k utopii [perpetua mobile]. A ve jménu této utopie revolucionáři prolévali krev. ... Máme žasnout nad tím, že všechna ta krev tekla nadarmo?[14]

S koncipováním *Úvah* možná Weilová začala již v únoru 1934.[15] Nejpozději v červnu 1934 už na textu – původně zamýšleném jako příspěvek do časopisu *La Critique sociale* – pracuje soustavně, ba horečnatě, a chce ho mít hotový nejpozději v polovině července. (V téže době si u nadřízených zažádá o roční neplacené volno, již v pevném úmyslu poznat na vlastní kůži tvrdost dělnické existence.) Nakonec ale i během srpnového pobytu na letním bytě s rodiči „takřka nevychází z pokoje a sepisuje své *opus magnum*".[16] Další úpravy si vyžádají celý podzim. Text je zcela hotov a přepsán na stroji až začátkem prosince[17] – a hned čtvrtého prosince 1934 Simone Weilová nastupuje jakožto nekvalifikovaná dělnice u elektrostrojírenské firmy Alsthom. Následná zkušenost sto padesáti dnů tvrdé manuální práce u lisu (Alsthom), u pásu (Forges de Basse-Indre) a u frézy

---

[14] Viz níže, s. 49–50. – Srov. E. Gabellieri: *Être et don* (plný údaj viz pozn. 31), s. 143, pozn. 149.

[15] S. Pétrement: *La vie de Simone Weil*, s. 282. – Původním stimulem ke koncipování *Úvah* je stať Julia Dickmanna La véritable limite de la production capitaliste, zveřejněná v září 1933 v časopise *La Critique sociale* (digitalizát viz https://www.bibliotecaginobianco.it/flip/CRS/02/0900b/#6). Rakouský ekonom a teoretik dělnického hnutí Dickmann (1894–1942), rodák z haličského Čortkiva, vyrůstal v Charkově a do Vídně se s rodinou přestěhoval před první světovou válkou. Počínaje rokem 1927 vydával časopis *Die Wende*, který si kladl za cíl kritizovat Marxe Marxovou metodou; odtud vzešel kontakt s podobně smýšlejícími francouzskými aktivisty Souvarinem, Lauratem, Weilovou. Po anšlusu Rakouska byl perzekvován pro židovský původ a naposledy byl spatřen 15. května 1942, kdy nastoupil na deportaci do ghetta v polské Izbici.

[16] Podle osobního svědectví Pétrementové, která Weilovou u rodičů během srpna navštívila. Viz S. Pétrement: *La vie de Simone Weil*, s. 309.

[17] Tamt., s. 310.

(Renault)[18] se pro Weilovou zkoncentruje do pojmu bídy (*malheur*) jakožto nejničivějšího, nejvíce ponižujícího stavu lidství a vytyčuje novou osobní a duchovní fázi, jež je komentátory označována za náboženskou.[19]

Zde načrtnutá historie též obsahuje odpověď na otázku, proč je geniální text, který zasluhuje vřadit i do nejužšího kánonu politického myšlení, takřka neznámý.[20] Autorka sice vynaložila maximální soustředění a úsilí na sám jeho vznik, avšak původní záměr na vydání v *La Critique sociale* byl už vzhledem k rozsahu vyloučen (navíc časopis z finančních důvodů přestal vycházet) a nástup do továrny znamenal pro Weilovou skutečně zásadní životní zlom, pod jehož vlivem se pro ni změnilo daleko víc než jen původní záměry spjaté s *Úvahami*.[21] Text se dostal do oběhu v kroužku blízkých, četla jej například

---

[18] Bezprostřední svědectví Weilová podává v *Továrním deníku* (Journal d'usine), který vyjde tiskem roku 1951 v souboru *La Condition ouvrière*. Hannah Arendtová jej „v ohromném množství literatury o otázkách práce" vyzdihne za to, že „bez předsudků, bez sentimentalit a bez glorifikace jednoduše popisuje a interpretuje zkušenosti"; viz Hannah Arendtová: *Vita activa*, přel. V. Němec, Praha 2009, s. 166, pozn. 83. – Monografické srovnání Weilové a Arendtové nabízí Roberto Esposito: *L´origine della politica. Hannah Arendt o Simone Weil?*, Roma 1996.

[19] Nejvlivnější ucelenou interpretaci v tomto směru podal Miklos Vető: *La Métaphysique religieuse de Simone Weil*, Paris 1971, 2014[3].

[20] Nutno samozřejmě rozumět: vzhledem k autorčině proslulosti. Soubor *Oppression et liberté*, jehož jsou *Úvahy* součástí, opakovaně vyšel v překladech do řady jazyků a mezi pěti tisíci položkami, jež eviduje digitální bibliografie na adrese https://simoneweil.library.ucalgary.ca, bychom jistě našli stovky článků, kde se k *Úvahám* v nějaké formě odkazuje. Přesto lze konstatovat, že se *Úvahy* pohybují na okraji zájmu.

[21] Již v lednu 1935 Weilová píše Albertine Thévenonové: „Tato zkušenost, jež z mnoha hledisek odpovídá tomu, co jsem čekala, se od toho i přesto propastně liší: je to skutečnost, a už ne představa. Způsobila ve mně změnu ne snad jen té či oné myšlenky (naopak se mnohé potvrdily), nýbrž cosi nekonečně víc: změnu celého mého pohledu na věci, samotného mého vnímání života." Simone Weil: *La Condition ouvrière*, Paris 1951, s. 52. – Srov. Simone Weilová: *Očekávání Boha*, přel. M. Pokorný, Praha 2024, s. 39–40: „Po roce v továrně … [jsem měla] duši a tělo jakoby na kusy. Tento kontakt s bídou (*malheur*) zabil moje mládí. Až do té doby jsem neměla s bídou žádnou zkušenost – vyjma bídy vlastní, jež se mi jakožto vlastní zdála nedůležitá[.] … V továrně, kde mne oči všech i mé vlastní nechávaly splynout s anonymní masou, vstoupila bída druhých do mého těla a duše. … Co jsem tam podstoupila, mne poznamenalo způsobem tak trvalým, že kdykoli na mne lidská bytost – ať je to kdokoli – za jakýchkoli okolností promlouvá bez brutality, dodnes se nedokážu zbavit dojmu, že muselo dojít k omylu a že se tento omyl nepochybně neblaze rozptýlí."

blízká přítelkyně Weilové a posléze autorka jejího životopisu Simone Pétrementová (1907–1992) stejně jako editor zaniklé revue a přední levicový antistalinista, kyjevský rodák Boris Souvarine (rodným jménem Boris Lifšic, 1895–1984) a oba byli připraveni zajistit prostředky na knižní vydání, ale autorka to odmítla s tím, že by stať bylo nutné přepsat.[22]

Jeden exemplář obdržel filosofický mentor Simone Weilové, ve své době vysoce ceněný myslitel a veřejný intelektuál Émile-Auguste Chartier (1868–1951), známější pod pseudonymem Alain. Čtrnáctého ledna 1935 Weilové napsal: „Vaše práce je velkolepá (*de première grandeur*); žádá si rozvedení. … Váš příklad vlije odvahu generacím zklamaným ontologií a ideologií. Kritika (*La Critique*) čeká své dělníky."[23] Vzdal *Úvahám* hold coby „rozvinutí Kantova podnětu" (*Kant continué*) a taktéž nabídl zveřejnění ve své revue *Libres Propos*. Nabídka zůstala oslyšena.

Když se ale Weilová po porážce Francie chystá k emigraci, píše G. Guindeymu v září 1940 rozsáhlý dopis s žádostmi a prosbami, co je třeba zařídit v okupované Paříži – a pokyn ohledně toho, kde nalézt strojopis *Úvah*, v něm patří k hlavním bodům. Myslitelka, pro niž budování vlastní intelektuální persóny nikdy nebylo důležité, dává i zde najevo skromný odstup a definitivní rozhodnutí ponechává na adresátovi: „Název jsem zapomněla[.] … Dnes lituji, že jsem tu věc nevydala. … Teď už se vydat nedá." Text ale považuje za „velice aktuální" a soudí – nepochybně z objektivních důvodů, nikoli s ohledem na vlastní památku –, že by bylo dobré, aby se neztratil.[24] Na existenci strojopisu též 21. května 1941 upozorní svého bratra a v dopise rodičům z 22. května 1943 označí vznikající *Zakořenění* za své „druhé *opus magnum*" (*un second „Grand Œuvre"*).[25] *Úvahy* vyjdou knižně až roku 1955 zásluhou Alberta

[22] S. Pétrement: *La vie de Simone Weil*, s. 337.

[23] Celý text dopisu viz tamt., s. 338–339. (Chápu-li dobře, výrazem *la Critique* Alain míní filosofický obor či myšlenkový přístup; v daném kontextu a u daného pisatele není dobrý důvod, proč by měl mínit časopis *La Critique sociale*.)

[24] Tamt., s. 520: „[I]l y a à Paris dans ma serviette un texte en prose, fort long, dactylographié, dont j'ai oublié le titre … Cela date de 1934. C'est très actuel, également. Cela vaudrait la peine, je crois, de ne pas être perdu."

[25] Viz Chenavierovu edici, s. 13 pozn. a s. 17.

Camuse,[26] který v úvodu k příslušnému svazku prohlásí: „Jisté je, že od Marxe – jehož učení je tu koneckonců obsáhle analyzováno – nepřineslo politické a sociální myšlení na Západě nic tak pronikavého a prorockého."[27]

Proslulost, jíž se Weilové po válce dostane nejprve ve Francii a pak i v dalších jazykových oblastech, se však nepochybně živí z jiných pramenů. V centru zájmu stojí Weilová coby mystička, vizionářka, někdy přímo uctívaná jako neoficiální světice.[28] I když posléze začne být recipována a oceňována i ve střízlivějším duchu, okruh hlavních zkoumaných textů se tím nezmění – a *Úvahy* do něj nepatří. V rámci odlišného proudu, v němž je Weilová naopak čtena především prizmatem levicového aktivismu či přímo marxismu, pak jsou *Úvahy* včleněny do textového okruhu Weilové levicové publicistiky, aniž by se bral ohled na zásadní rozdíl formy a struktury textu, a zpravidla narážejí na vstřícněji formulované varianty námitek vznášených proti autorčinu směřování již v době vzniku stati či v recenzích na první publikace a překlady.[29] Pozorným čtenářem *Úvah* je britský marxistický politolog David McLellan v kapitole, kterou jim věnuje v biograficky členěné knize z roku 1990.[30] Zásadní změnu – ovšem omezenou na okruh specialistů, navíc nejspíš jen frankofonních – přinášejí teprve obsáhlé monografie Roberta Chenaviera (2001) a Emmanuela Gabellieriho (2003).[31] V ohlas u širšího okruhu čtenářů

[26] V edici Espoir u nakladatelství Gallimard, kterou Camus založil a řídil, vyšlo v letech 1949–1960 sedm knih Simone Weilové.

[27] Note de l'éditeur ke svazku *Oppression et liberté*, Paris 1955: „Depuis Marx en tout cas, dont la doctrine est d'ailleurs longuement examinée ici, la pensée politique et sociale n'avait rien produit en Occident de plus pénétrant et de plus prophétique."

[28] Viz Sylvie Weil: *Chez les Weil: André et Simone*, Paris 2009, s. 24. (Pokud je mi známo, odborné práce k historii recepce Weilové či jejího veřejného obrazu zatím neexistují.)

[29] Nejdůkladnější a nejpřínosnější interpretaci z tohoto hlediska podali Lawrence A. Blum a Victor J. Seidler: *A Truer Liberty: Simone Weil and Marxism*, New York – London 1989.

[30] David McLellan: *Utopian Pessimist. The Life and Thought of Simone Weil*, London – New York 1990, s. 67–92.

[31] Robert Chenavier: *Simone Weil. Une philosophie du travail*, Paris 2001; Emmanuel Gabellieri: *Être et don. Simone Weil et la philosophie*, Louvain – Paris 2003. (Chenavier je též autorem stručného úvodu *Simone Weil. L'attention au réel*, Paris 2009, který v daném žánru vyniká a zasluhoval by přeložit do češtiny.) První

lze doufat až díky kvalitně a podrobně okomentované edici *Úvah* (2022), kterou Chenavier připravil pro anarcho-levicové nakladatelství Libertalia.[32] Akademický snobismus se nesmí nechat zmást skromným vzhledem a nízkou cenou: historicky a v mezinárodním kontextu se jedná o jediné – a navýsost kompetentní – systematické představení textu, který zasluhuje kanonický status.

Zde však chceme vybídnout k samostatnému čtení *Úvah*, mimo kontext „weilovské filologie".[33] Skutečnost, že žádný obsáhlejší výbor z Weilové česky není k dispozici, je přitom jen vedlejším faktorem.[34] *Úvahy* jsou u Weilové zcela nezpochybnitelně jedinou rozsáhlou systematicky vystavěnou prací.[35] Výše nastíněné historické okolnosti zároveň dokládají, proč všechny souvislosti s ostatními autorčinými texty musí být do jisté míry nepřímé či „lomené": od přímé a vyhroce-

rozsáhlou analýzu *Úvah* sice již v roce 1971 provedl Patrice Roland, jeho práce však vyšla až rok po autorově smrti; viz Patrice Roland: Recherches sur la philosophie politique de Simone Weil, ed. R. Chenavier, *Revue française d'histoire des idées* 58 (2023), s. 25–208. Přínosná je též nevydaná disertace Hiromi Takahashi: *Simone Weil. Une philosophie de la force et de la faiblesse*, Université de Rennes 1, 2010, dostupná na adrese https://theses.hal.science/tel-02446576v1/file/Th%C3%A8se_Hiromi%20Takahashi-Romanelli.pdf.

[32] Simone Weil: *Réflexions sur les causes de la liberté et de l'oppression sociale*, ed. Robert Chenavier, Montreuil 2022. Za bohatě anotovaným textem následuje Chenavierova studie s názvem Transposer la pensée de Simone Weil.

[33] Samozřejmě nemá smysl popírat, že jsou *Úvahy* tisíci nitkami propojeny se zájmy, myšlenkami a formulacemi, které lze u Weilové nalézt na řadě jiných míst. Otázka zní, zda nám tyto silnější či slabší paralely mohou pomoci s porozuměním – zvláště pokud jsme se takřka ještě vůbec nepokusili porozumět *Úvahám* z nich samotných. Zopakujme znovu: zkušenost továrny u Weilové vyvolává nepochybný existenciální otřes a intelektuální posun. A pokud jde o její ostatní texty ke společnosti a politice, ty často sledují určitý omezenější pragmatický záměr: přes všechnu osobitost Simone Weilové platí i o ní, že se v článcích pro veřejnost snažila prosadit jisté cíle, někoho přesvědčit a zachovat (byť ne z prospěchářství) jisté svazky loajality. *Úvahy* byly též určeny ke zveřejnění, avšak hlavním motorem jejich psaní byla snaha *poprvé a nově* promyslet a zformulovat půdorys, který byl i pro autorku zcela nový.

[34] Nejlepší úvod k Weilové jakožto myslitelce nabízí v češtině Tereza Matějčková: *Kdo tu mluvil o vítězství?*, Praha 2022, s. 220–246; pro souvislost s tématy, jimž se věnují *Úvahy* a tento úvod, viz zvl. s. 228–229 a 239.

[35] Srov. M. Vetö: *La Métaphysique religieuse*, s. 12, pozn. 4: „Le seul écrit qui puisse être considéré comme un ouvrage de philosophie systématique est les *Réflexions sur les Causes de la Liberté et de l'Oppression Sociale*" – od autora, který i přes toto konstatování ponechává *Úvahy* zcela stranou pozornosti.

né politické angažovanosti přechází v období vzniku *Úvah* k jednoznačně deklarovanému rozhodnutí zcela se „stáhnout z politiky“[36] – a v řádu dnů po dokončení komplikovaného textu podstupuje s nástupem do továrny v prosinci 1934 nový, ještě mnohem bezprostřednější otřes, který s sebou nese opětovný životní zlom. *Úvahy* jsou tak v celku díla zvláštní nejen vnějšími rysy, ale i formou vnitřní motivace. A k tomu přistupuje třetí, nejdůležitější aspekt: půlroční koncentrovaná práce na jediném rozsáhlém textu přivádí Weilovou k odlišnému *typu* argumentační výstavby, pro který je těžké najít analogie v autorčině díle i mimo ně.

Máme-li náležitě vnímat a posoudit specifičnost *Úvah*, bude pro nás nejlepším východiskem následující charakteristika z pera Czesława Miłosze, ke které *Úvahy* podle všeho významným dílem přispěly:[37]

> Mezi naší touhou po dobru a studeným vesmírem, který je ke všem hodnotám absolutně lhostejný a podléhá železné nutnosti příčin a účinků, je rozpor. Tento rozpor řešili racionalisté a progresivisté všeho druhu, když dobro kladli do tohoto světa, do hmoty, a zpravidla do budoucnosti. Filosofie Hegela a jeho stoupenců tyto pokusy završila, když přišla s myšlenkou dobra v pohybu, jež kráčí vstříc stále plnějšímu uskutečnění v dějinách. Zapřisáhlá deterministka Simone Weilová (v tomto směru ne nepodobná Spinozovi) taková řešení potírala jakožto nelegitimní. Její snahy směřovaly k tomu, aby uvedený rozpor co nejvíce vyhrotila. Kdokoli se pokouší uniknout nevyhnutelnému rozporu tím, že ho zalátá, je pro Weilovou zbabělec. Proto se jí vyčítalo, že je příliš rigidní a postrádá dialektickou lehkost. Přitom se ale lze ptát, zda nebyla dialektičtější než

[36] Již v březnu 1934 píše Pétrementové (viz S. Pétrement: *La vie de Simone Weil*, s. 291): „Rozhodla jsem se stáhnout z veškeré politiky – s výjimkou teoretických výzkumů (*j'ai décidé de me retirer de toute espèce de politique, sauf pour ce qui est de la recherche théorique*). Tím není vyloučena účast na velkém masovém hnutí, avšak nechci nést žádnou zodpovědnost.“ Jak vysvětluje E. Gabellieri: *Être et don*, s. 154, pozn. 196, výhrada v dovětku otevírá možnost, která se pak zkonkretizuje za španělské války. (Gabellieri na téže straně omylem uvádí, že dopis je z konce roku 1934.)

[37] Jak lze soudit z faktu, že o pouhé dvě stránky níže *Úvahy* stručně a velmi výstižně shrnuje.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázku z knihy Úvahy o příčinách svobody a společenského útisku**.**
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.